

ИСТОРИЯТА НА СВ. ЙОАН ВЛАДИМИР И КОСАРА – МЕЖДУ ХУДОЖЕСТВЕНАТА ИЗМИСЛИЦА И РЕАЛНОСТТА

Лиляна Симеонова

THE STORY OF JOHN VLADISLAV AND KOSARA – BETWEEN FICTION AND REALITY

Liliana Simeonova

Abstract: Largely discounted by historians as a work that is mostly based on factual inaccuracies and fiction, the so-called *Chronicle of Dioclea* contains at least one chapter of semi-authentic historical information – the *Life of St. John Vladimir*, a prince of Dioclea and possibly an heir to the Bulgarian throne. The *Life* is believed to be a novelization of an earlier hagiographic work, which may have been written in Slavonic but is now lost. While both John Vladimir and his royal executioner John Vladislav of Bulgaria were historical figures, the *Life of St. John Vladimir* contains non-historical material (e.g., visions, episodes of divine intervention and retribution and, above all, the romantic tale of John Vladimir's marriage to Kossara, Tsar Samuel's daughter).

When analyzed in the context of the bitter Byzantine-Bulgarian conflict of the later tenth and early eleventh century, John Vladimir's life and deeds look differently. In his westward expansion, Samuel (976–1014) managed to place Dyrrhachium under his authority and conquered Dioclea. While Dyrrhachium was of key importance to both Byzantium and Bulgaria because of its control over the main east-west route linking the Balkans with Italy, the neighboring principality of Dioclea was expected to serve as an Adriatic power base for whichever empire managed to place it under its control.

Samuel captured Prince John Vladimir of Dioclea and had him married to one of his daughters, Kossara: this was a political marriage by means of which Samuel aimed at securing Dioclea for himself. As for the love story of John Vladimir and Kossara that is incorporated into the saint's vita, it appears to be an hagiographer's invention, based on Skylitzes' account of the marriage of another daughter of Samuel's, Miroslava, to the noble Byzantine captive Asotios/Ashot Taronites, whom Samuel later appointed governor of the province of Dyrrhachium.

With his back safeguarded by Dyrrhachium and the principality of Dioclea, Samuel could now turn on the Serbs, the Dalmatian Croats and the Hungarians. But Dyrrhachium was soon to be turned over to the Byzantines by the two men Samuel trusted most – the newly appointed provincial governor and son-in-law of Samuel's, Ashot Taronites, John Chryselios, who was a proteuon of the city. For the time being, John Vladimir seems to have remained loyal to Samuel who appears to have designated him as a potential heir to his throne, second-in-line to his only son, Gabriel Radomir. Two later sources – the so-called *Synodikon of Boril* (1211) and the *Slavo-Bulgarian History* by Paisii of Hilandar (1762) – provide evidence that this was the then established order of succession.

Upon the death of Samuel (1014), Gabriel Radomir ascended the throne but only ten months later he was killed by his cousin, John Vladislav (1015–1018), who seized the throne and took steps to ensure his position against his potential rival, John Vladimir.

Byzantine diplomacy seems to have been very active in their efforts to pit the two men against one another. While Vladislav was continuing the resistance, Vladimir may have begun to vacillate on his decision whose side to take. Before long, John Vladislav had him murdered. A little later, while camping at Dyrrhachium John Vladislav himself was murdered by an unknown soldier, in whom he recognized the murdered John Vladimir – most probably the assassin was a Byzantine agent. John Vladislav's death (1018) marked the effective end of the Bulgarian Empire. In the same year, John Vladimir's uncle, Dragimir, was killed by some local citizens in Kotor. The Byzantines seemed to have finally secured most of the Balkans for themselves.

Key words: *Bulgaria, Dioclea, Byzantium, Samuel, John Vladimir, John Vladislav.*

От най-дълбока древност та до наши дни човечеството винаги е обичало романтичните истории. Те заемат особено място в литературата и на Западната цивилизация, независимо дали това са разкази за споделена, несподелена или забранена любов, за възвишени чувства или изгаряща плътска страст, за любов с трагична развръзка или щастлив край. Хариклея и Теоген от Хелиодоровата „Етиопска повест“, Тристан и Изолда от средновековните рицарски романи, Шекспировите Ромео и Жулиета, мадам Бовари и Ана Каренина от литературната класика на XIX в. съставляват твърде малка част от дългия списък с герои и героини, чиито любовни истории са трогвали читатели, слушатели и зрители от появата си на литературния небосклон до днес.

Балканите също са дали своя принос в тази област: трагичната история на дуклянския княз Йоан Владимир и преданата му българска съпруга Косара, разказана от анонимен късносредновековен писател, е така често експлоатирана от авторите на романтични поеми и исторически драми още от времето на зараждащия се Национален романтизъм на Балканите след средата на XVIII в., та до наши дни, че самото изброяване на съчиненията, в които тя е намерила място през последните 250 години, би било предмет на отделна публикация.

На международната научна конференция, посветена на 1000-годишнината от смъртта на св. Йоан Владимир (†1016) [**Scientific Conference...**]¹, специална сесия беше отделена за Владимир и Косара – героите на една история, чрез която балканските народи се свързват в едно цяло както в историческия разказ за общото си минало, така и в художественото си творчество. Беше обърнато внимание и на образа на Йоан Владимир в националните историографии на Балканите, в т.ч. и на приписваната му държавно-творческа роля. Не на последно място беше лансирана и хипотезата, че посредством латинския си вариант – и вероятно с посредничеството на далматинците – романтичната история за Владимир и Косара още през XVI в. е достигнала през Италия до Англия, превръщайки св. Йоан Владимир в прототип на Шекспиров герой.

Единственият източник на тази история е гл. 36 от т.нар. *Хроника на Дуклянския презвитер* (или *Дуклянски летопис*) – един късносредновековен

¹ Вж. и най-новото издание, посветено на дуклянския княз: **Prince of Duklja...**

роман, чийто най-ранен запазен препис датира от XVII в. и е на латински [Šišić, F. 1928]. Няма да се спирам на дискусиите относно датата на написване и историчността на този текст, в който се преплитат предания, фолклорни мотиви и доста свободно предадени сведения за миналото на Балканите. Трябва да подчертая обаче, че по всеобщо мнение именно споменатата гл. 36 от хрониката съдържа сведения, голяма част от които се приемат за исторически достоверни. По всяка вероятност в основата ѝ е по-ранен източник – житие на св. Йоан Владимир, което не е запазено и което би могло да е написано на някой от южнославянските езици.

В настоящата статия разглеждам историята за Владимир и Косара от друг ъгъл, като се опитвам да установя нейната историческа достоверност и да проследя как жестокото убийство на младия дуклянски княз се вписва в политическите събития на Балканите от второто десетилетие на XI в. Както отбелязах, разказът за живота и смъртта на св. Йоан Владимир, в който е вплетена и историята за брака му с Косара и за нейните усилия да вземе тялото на любимия си съпруг и да го препогребе в земите, където той е бил властелин, носи белезите на агиографско съчинение: макар и главните действащи лица в него (Йоан Владимир, Самуил, Косара, Гаврил Радомир и Йоан Владислав) да са исторически фигури, в житието има и доста неисторически материал (чудеса, видения, епизоди с Божия намеса и възмездие).

Видени в контекста на приближаващия развързката си българо-византийски конфликт обаче, животът и гибелта на Йоан Владимир изглеждат по друг начин. В своята експанзия на запад цар Самуил (976–1014) успял да постави силната крепост Дирахион (или Драч, дн. Дуръс) под своя власт и да покори Дукля – малко княжество, разположено на територията на днешна югоизточна Черна гора. Дирахион бил от ключово значение и за България, и за Византия: той контролирал излиза на морето на Виа Егнация – главния път между Изтока и Запада, който империята всячески се стремяла да държи отворен, тъй като той осигурявал връзката между нейната столица Константинопол и Италия [Симеонова, Л. 2014, с. 27–40]. Ако западният отрязък от тази главна артерия попаднал под български контрол, това щяло да изправи Византия пред опасността тя вече да не е в състояние ефективно да защитава отвъдморските си владения в Апулия и Калабрия. Разположената северно от Дирахион Дукля пък предоставяла възможности за разширяването на българската власт нагоре по Адриатическото крайбрежие или напротив – за възстановяването на византийския суверенитет над по-голямата част от Далмация. Казано накратко, и България, и Византия полагали огромни усилия да поставят под своя власт както Дирахион с неговата област, така и Дукля.

Ето как описва завладяването на Дукля от цар Самуил анонимният автор на *Дуклянския летопис*: “по същото време, докато Владимир бил още младеж и управлявал вместо баща си, гореспоменатият български цар Самуил събрал голяма войска и пристигнал в пределите на Далмация, нападайки земята на княз Владимир” [ЛИБИ, III, с. 173]. Отначало Владимир се опитал да окаже

съпротива на Самуил, но по-късно решил да се предаде, за да спаси народа си, който иначе щял да погине от глад и меч. Разказът на Дуклянския презвитер за съдбата на Владимир продължава така: “царят веднага го изпратил на заточение в пределите на Охрид – в местността Преспа и гдето се намирал дворецът на същия цар” [ЛИБИ, III, с. 173]. След това Самуил продължил похода си в северна посока, без обаче да успее да завладее нито един от далматинските градове, но като опустошавал както приморските, така и планинските области чак до Зара (или Задар). После през Босна и Рашка се завърнал у дома [ЛИБИ, III, с. 174].

Междувременно плененият Владимир, окован във вериги, прекарвал времето си в пост и молитви. В един момент – според анонимния писател – пленникът имал видение: явил му се ангел и му предсказал какво бъдеще го очаква: първо ще бъде освободен от плен, но по-късно ще стане мъченик. Не след дълго, подтиквана от Св. Дух и с разрешението на баща си, Самуиловата дъщеря Косара дошла заедно със слугините си да мие главите и нозете на затворниците. И не от страст, а впечатлена от младостта и красотата на младия Владимир и “понеже била чувала, че той е от княжески род”, Косара го обикнала. Следва най-романтичната част от историята: Косара горещо молила баща си да я омъжи за Владимир и заплашила, че ако това не стане, ще се самоубие. Като знаел, че Владимир е от княжески род, Самуил склонил и пратил да извикат пленника, който се явил пред него изкъпан и пременен. Накрая, “след като отпразнувал сватбата на дъщеря си по царски обичай, царят поставил Владимир за княз и му предал земята и царството на дедите му, както и цялата Зирахийска земя” [ЛИБИ, III, с. 175].

Както отбелязва В. Н. Златарски, това по всичко личи да е било брак, продиктуван от политически съображения: оженен за Самуиловата щерка Косара, Владимир бил върнат в княжеството си, за да го управлява в качеството си на Самуилов васал [Златарски, В. 1971, с. 674–676]. Трудно е да се каже дали Самуил наистина му е поверил управлението и на т.нар. Зирахийска земя, т.е. Драчката област. Що се отнася до романтичния елемент в историята за брака на Владимир и Косара, авторът на *Дуклянския летопис* я е заимствал от разказа на по-ранен византийски хронист – Йоан Скилица. У Скилица обаче историята за влюбената в Самуилов пленник царкиня се отнася за друга дъщеря на Самуил – Мирослава, която се омъжила за Асот, когото баща ѝ също изпратил на запад да управлява от негово име².

Кой е Асот? Така Скилица нарича Ашот Таронит – сина на Григорий Таронит, който бил назначен от Василий II за *дука* на Солун в 991 г. Самият Григорий бил благородник от арменски произход, както показва и прякорът му – Таронит, т.е. произхождащ от областта Тарон в т.нар. Велика Армения. При

² Според Златарски бракът между Ашот и Мирослава бил сключен не по-рано от 999 г., след брака на Владимир и Косара. [Златарски, В. 1971, с. 676₁₇]

поход срещу Солун българите убили бащата и пленили сина [ГИБИ, VI, с. 278]³. По всяка вероятност това е станало около средата на 90-те години на X в. По-късно, когато след неуспешни бойни действия в Тесалия Самуил и синът му Роман – така Скилица пък нарича Гаврил Радомир – успели да се завърнат у дома, Ашот бил освободен от тъмница по заповед на царя, който го оженил за дъщеря си, “защото тя била влюбена в него и заплашвала, че ще се самоубие ако по закон не бъде свързана с него” [ГИБИ, VI, с. 279]. След сватбата, която е илюстрирана и чрез миниатюра в т.нар. Мадридски Скилица [Божков, А. 1972], Ашот заедно с жена си бил изпратен от Самуил в Дирахион, “за да отбранява областта”. С други думи, Самуил вероятно е назначил зет си Ашот за управител на Дрaчката област.

Веднъж добрал се до Дирахион обаче, Ашот убедил жена си да избягат при ромеите и те се качили на един от византийските кораби, които патрулирали наоколо. Със себе си Ашот носел писмо от един драчки първенец – *протевона* Хрисилий, който обещавал да предаде крепостта Дирахион на византийския император, ако в замяна самият той и двамата му сина бъдат произведени в ранг *патрикий*. Дирахион преминал под византийска власт, когато там пристигнал един ескадрон, командван от *патрикия* Евстатий Дафномил. Ашот станал *магистър*, а жена му – *патрикия зости* (т.е. придворна дама); двамата синове на Хрисилий също станали *патрикийи*, но баща им не получил мечтания титул, тъй като междуременно бил починал [ГИБИ, VI, с. 273–274]. От разказа на Скилица се разбира, че контакта с ромеите са иницирали Ашот и Хрисилий. Но обратното изглежда по-вероятно, а именно – че византийската дипломация е била инициатор на контактите с двамата Самуилови васали и им е направила примамливо предложение, на което те не са могли да откажат: все пак *патрикийи* и *магистър* били двата най-високи ранга във византийската йерархия и носителите на тези титли имали правото да заемат най-високите длъжности в имперската администрация и армията.

Хронологията у Скилица невинаги е точна. Затова не може да се каже със сигурност кога Дирахион е бил предаден под властта на Василий II. В историографията този епизод от българо-византийския конфликт обикновено се датира около 997/98 г.⁴ По-голямо доверие заслужава сведението на Лупус Протоспатарий – хронист от Бари, който благодарение на географската си близост до отсрещния Дирахион би бил и по-добре осведомен за хронологията на събитията в него. Лупус посочва 1005 г. като дата за предаването на Дирахион на византийците, без изобщо да споменава Ашот и жена му: “лето 1005, трети индикт: тази година Дирахиум бил върнат под властта на императора чрез

³ За подробния разказ на Скилица за фамилията Таронит вж. **Holmes, С.** 2005, р. 194 – 195.

⁴ Според Пириватрич Дирахион е бил предаден на византийците от Хрисилий в 1005 г. [**Пириватрич**, С. 1998, с. 193]. Васил Златарски също посочва 1005 г. като дата за връщането на Дирахион под византийска власт. [**Златарски, В.** 1971, с. 689]

Теодор.” [Churchill, W. 1979, p. 359]⁵ Според Златарски този Теодор вероятно е бил един от синовете на Хрисилий [Златарски, В. 1971, с. 689₄₇].

Но да се върнем на разказа на Дуклянския презвитер: “И тъй, княз Владимир живеел със съпругата си Косара в пълна святост и благочестие... Управлявал той поверения му народ със страх Божи и справедливост. Не след дълго обаче цар Самуил умрял и престола заел сина му Радомир.” [ЛИБИ, III, с. 175] Следва разказ за военните успехи на Гаврил Радомир, които така стреснали императора, че Василий II тайно проводил пратеници до Йоан Владислав. Като му предлагали злато и сребро и едновременно с това – като му напомняли, че трябва да потърси възмездие за убийството на баща си Арон, ромеите успели да убедят Владислав да убие братовчед си Радомир. Последният бил убит по време на лов: “така загинал Радомир и на негово място се възцарил Владислав, който го убил... Като взел властта, той проводил пратеници до княз Владимир, канейки го да дойде при него.” [ЛИБИ, III, с. 175–176]⁶ Лупус Протоспатарий също съобщава, че Гаврил Радомир бил убит от “Ароновия син, който се възцарил”, но посочва, че това станало през 1016 г. [ЛИБИ, II, с. 385]⁷ Сред *Чудесата на св. Димитър Солунски* пък се натъкваме на разказ за зверския нрав на Радомир, който така жестоко тормозел местното население, че накрая самият светец – а не Йоан Владислав – се намесил и го убил [Златарски, В. 1971, с. 711]⁸.

Скилица от своя страна представя друга версия на събитията. Според него самият Йоан Владислав потърсил контакт с ромеите, като им изпратил писмо, в което им съобщавал, че е убил Радомир, взел е цялата власт в свои ръце и е готов да се подчини на императора. В по-сетнешната размяна на писма активно участие взел някакъв неназован по име еднорък ромей. Скоро обаче на императора му станало ясно, че Йоан Владислав е “написал писмото с хитрост и коварство и мисли обратното на това, което обещава.” [ГИБИ, VI, с. 287] Разгневен, Василий II предприел нов поход срещу България, причинил големи опустошения по пътя си, като при това ослепил заловените българи и накрая превзел Охрид, където се издигали “дворците на царете на България”; след като установил властта си там, решил да продължи към Дирахион, “защото тамошните работи се нуждаели от присъствието му.” [ГИБИ, VI, с. 287]

На това място в разказа си Скилица за първи и последен път споменава дуклянския княз Владимир: “и наистина, докато Владимир, който бил женен за Самуилова дъщеря, справедлив, миролюбив и добродетелен човек, владееел земите на Трибалия и земите в самата околност на Сервия⁹, в Дирахион царяло

⁵ Въпросният Теодор вероятно е бил един от синовете на Хрисилий.

⁶ Скилица пише, че Гаврил бил убит, когато отивал на лов от Ароновия син Йоан Владислав, когото той бил спасил от смърт. Вж. ГИБИ, VI, с. 284.

⁷ Вж. и Churchill, W. 1979, p. 360.

⁸ Вж. и Притурка № 13.

⁹ Сервия (в дн. област Западна Македония, Гърция) била превзета от Самуил през 999 г. В 1002 г. византийците си върнали крепостта, въпреки упоритата съпротива на българския ѝ комендант Никулица.

спокойствие. Но след като Гаврил бил убит от Йоан, Владимир се доверил на клетвите, които Йоан му предал посредством Давид, архиепископа на България, предал се и наскоро бил убит.” [ГИБИ, VI, с. 287–288] Тогава в Дирахион настанал голям смут: Владислав непрекъснато се опитвал да го превземе, сам или чрез свои военачалници. Именно това накарало Василий II да реши да тръгне за обсадения Дирахион, за да му се притече на помощ. Императорът обаче бил принуден да се откаже от това свое намерение, тъй като българите, предвождани от Ивац, му нанесли сериозно поражение в гръб [ГИБИ, VI, с. 288].

С това приключва историята за убийството на Владимир в съчинението на Йоан Скилица. От нея разбираме само, че Владимир е бил подмамен да се предаде на Владислав чрез фалшиви клетви, гарантиращи живота му и че съучастник на Владислав в това негово коварно деяние бил българският архиепископ Давид. (Защо в текста Давид не е титулован “патриарх”, не е ясно: може би, защото Скилица е писал около век след споменаваните тук събития, когато Охрид вече е бил не патриаршия, а архиепископия.)

Дуклянският презвитер ни представя една доста по-разгърната, романизирана версия на събитията, довели до убийството на Владимир. Косара молела съпруга си да не отива при Владислав, за да не го сполети това, което сполетяло и брат ѝ; после самата тя отишла при братовчед си, а той я посрещнал “с почести, но лукаво”; накрая Владислав отправил нова покана към Владимир, като му пратил златен кръст и му дал клетвени уверения, че и той ще бъде посрещнат с почести, както е била посрещната жена му. На това място в разказа си Дуклянският презвитер включва морализаторски елемент, характерен за агиографията: тъй като Иисус бил разпнат не на златен или сребърен, а на дървен кръст, Владимир отказал да приеме скъпия кръст, изпратен му от Владислав, и поискал клетвата на българския цар да бъде скрепена с дървен кръст.

Така стигаме до развързката в историята за Владимир и Косара, разказана в гл. 36 на *Дуклянския летопис*: Йоан Владислав изпратил двама епископи и един отшелник при Владимир с фалшива клетва, скрепена с дървен кръст; князът приел дървения кръст, повярвал на клетвата и тръгнал за среща с царя, който обаче бил заповядал да се направят засади по пътя, та той да бъде убит. Това обаче не станало, тъй като по пътя Владимир бил закрилян от ангели. Князът пристигнал невредим в Преспа, където бил дворецът на царя и най-напред влязъл в църквата да се помоли. Владислав, като разбрал, че Владимир не е бил убит още по пътя, се разгневил, че съучастието му ще бъде разкрито и, “сядайки да обядва, изпратил убийци да го обезглавят”. Владимир бил посечен на излизане от църквата, а епископите прибрали тялото му и го погребали в тази църква [ЛИБИ, III, с. 177].

След като Косара получила разрешение да пренесе тялото на Владимир в родината му, Йоан Владислав се отправил на поход, “за да завладее земята на блажения Владимир и града Дирахион, както му било обещано от Василий заради убийствата, които бил извършил.” [ЛИБИ, III, с. 178] С други думи, Дуклянският презвитер твърди, че Владислав е убил Владимир само защото

византийската дипломация го е примамвала с обещанието, че ще го направи управител на Дирахион.

Но именно там, под стените на Дирахион, докато обядвал, Владислав бил убит от ангел, който му се явил в образа на Владимир. Така с повтарящия се мотив за убийство по време на обяд приключва морализаторската притча за коварното убийство на дуклянския княз и за Божието възмездие, застигнало неговия убиец: докато обядвал, Владислав поръчал Владимир да бъде убит и после самият Владислав бил убит, докато обядвал. Малко по-късно граждани на Котор убили и Владимировия чичо Драгимир, който също бил във васално подчинение на българските царе. А пък Василий II – като събрал множество кораби и голяма войска – завладял цяла България, Босна, Рашка и цяла Далмация [ЛИБИ, III, с. 178–179].

Скилица не дава никакви подробности около убийството на Владимир. Вместо това той ни осведомява, че самият Владислав загинал по време на обсадата на Дирахиум, но не се разбрало кой го е ударил [ГИБИ, VI, с. 290]. В т.нар. Виенски препис на Скилица, излязъл през XII в. изпод перото на Деволския епископ Михаил, се натъкваме на някои подробности, които отсъстват в оригиналния труд на Йоан Скилица; не е ясно въз основа на какви извори Михаил Деволски е направил тези допълнения. Според едно от тях Владислав загинал по време на конно сражение, като “двама пехотинци се спуснали и го ударили смъртоносно в корема” [ГИБИ, VI, с. 290]¹⁰.

Нито Скилица, нито Дуклянският презвитер съобщават в коя година Владимир е бил убит по заповед на Владислав¹¹. *Дуклянският летопис* дава датата на неговото убийство – 22 май, без да посочва годината на това деяние [ЛИБИ, III, с. 177]. Не става ясно и каква е била причината Йоан Владислав да предприеме такава стъпка – да убие съпруга на братовчедка си Косара, след като е убил братовчед си Гаврил Радомир. Нима единствено желанието му да управлява Драчката област в качеството си на византийски васал е подтикнало Владислав към това двойно убийство, както може да се заключи от *Дуклянския летопис*?

Един по-късен извор – т.нар. *Борилов синодик*¹² – дава основание за хипотезата, че Владислав може би е желаел отстраняването на Радомир и Владимир, за да се добере по-бързо до българския престол. Изглежда, че още Самуил е бил определил какъв да е редът на наследяване на царската власт в България, като поставил племенника си Владислав едва на трето място след

¹⁰ Вж. и бел. под линия.

¹¹ За годината на Владимировата смърт се спори – дали убийството му е станало в 1015 или 1016 г. Васил Златарски приема като по-достоверна годината 1016. [Златарски, В. 1971, с. 721–722]

¹² Вж. най-новото издание на Синодика: **Божилков, И., Тотоманова, А., Билярски, И.** 2012.

сина си Радомир и зет си Владимир¹³. Йоан Владислав може да е бил подбуждан и от тайните емисари на имперската дипломация да се заеме с отстраняването на Гаврил Радомир от трона, като в замяна е трябвало да се подчини на върховната власт на Василий II и да управлява българските земи като негов васал.

Веднъж добрал се до престола обаче, Йоан Владислав се отметнал от обещанията, които бил дал на ромеите и продължил борбата с тях. Затова и след като на императора му станало ясно, както пише Скилица, че “писмото на Йоан е написано с хитрост и коварство и че Йоан мисли обратното на това, което обещава”, Василий се разгневил и предприел нов опустошителен поход срещу България. Междувременно Владислав успял да отстрани и другия законен претендент за българския престол – Самуиловия зет Владимир – и така да остане без съперници за короната на България.

Друг, още по-късен български източник – Паисиевата „*История славянобългарска*“ – също посочва Владимир като наследник на българския престол, втори само след Самуиловия син Гаврил Радомир: “След Самоила на престола се качил неговия син Радомир, но царувал една година и бил убит на лов по подстрекателство на гръцкия цар Никифор... След Радомир на престола се възцарил Йоан Владимир.” [Динев, П. 1972, с. 94] Не е ясно откъде Паисий е почерпил това сведение – дали от Мавро Орбини, или от другаде. За нас е важно обаче, че разполагаме с два, макар и по-късни български източника, които посочват Йоан Владимир като втори по ред наследник на българския престол, който е трябвало да бъде отстранен, за да може третият по реда на наследяване – Йоан Владислав – да остане без съперници за трона.

Разгледана от такъв ъгъл, историята на Йоан Владимир губи романтичната окраска, която ѝ е придал анонимният Дуклянски презвитер. Княз Владимир се оказва важна фигура в политическите ходове на тъст си – цар Самуил, който водел борба на живот и смърт с Византия. По-късно и той, подобно на шурей си Гаврил Радомир, станал жертва на амбициите на Самуиловия племенник Йоан Владислав. А пък с гибелта на самия Владислав настъпил краят на Първото българско царство.

Както вече споменах, Косара се погрижила тялото на мъртвия ѝ съпруг да бъде пренесено в земите, които той приживе управлявал: според *Дуклянския летопис* като виждал чудесата, които ставали на гроба на Владимир в Преспа, Йоан Владислав бил обзет от уплах и разкаяние и позволил на братовчедка си да отнесе тялото на Владимир в Крайна, “гдето бил дворецът му” и там да го погребне в църквата “Св. Мария”. А Косара станала монахиня в същата църква, по-късно там завършила живота си и била погребана до своя мъж [ЛИБИ, III, с. 177–178]. Нямаме потвърждение на това сведение от друг източник и няма как да узнаем дали наистина Косара е постъпила така, или това е агиографска измислица.

¹³ В Бориловия синодик редът за почитане на вечната памет на българските царе, който вероятно отразява и реда за наследяване на българския трон, е следният: Самуил, Радомир Гаврил, Владимир, Владислав.

Анонимният автор на *Дуклянския летопис* може и да е разкрасил историята за Владимир и Косара, за да ѝ придаде романтична окраска. Не може да се отрече обаче, че те двамата са станали волни или неволни участници в кървавата историческа драма, която бележи края на титаничния сблъсък между България и Византия през първите две десетилетия на XI в.

ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES

Извори

Божилов, И., Тотоманова, А., Билярски, И. 2012 – И. Божилов, А. Тотоманова, И. Билярски. Борилков синодик. Издание и превод. София, 2012. [I. Bozhilov, A. Totomanova, I. Bilyarski. Borilov sinodik. Izdanie i prevod. Sofia, 2012.]

ГИБИ, VI – Гръцки извори за българската история. Том VI. София, 1965. [Gratski izvori za balgarskata istoria. Tom VI. Sofia, 1965.]

Динеков, П. 1972 – П. Динеков (ред.). Славянобългарска история. София, 1972. [P. Dinekov (red.). Slavyanobalgarska istoria. Sofia, 1972.]

ЛИБИ, II – Латински извори за българската история. Том II. София, 1960. [Latinski izvori za balgarskata istoria. Tom II. Sofia, 1960.]

ЛИБИ, III – Латински извори за българската история. Том III. София, 1965. [Latinski izvori za balgarskata istoria. Tom III. Sofia, 1965.]

Šišić, F. 1928 – F. Šišić. Letopis popa Dukljanina. Zagreb, 1928.

Публикации

Божков, А. 1972 – А. Божков. Миниатюри от Мадридския ръкопис на Йоан Скилица: Изследване върху миниатюрите от ръкописа на Йоан Скилица от XII–XIII век в Мадридската национална библиотека. София, 1972. [A. Bozhkov. Miniatyuri ot Madridskia rakopis na Yoan Skilitza: Izsledvane varhu miniatyurite ot rakopisa na Yoan Skilitza ot XII – XIII vek v Madridskata natsionalna biblioteka. Sofia, 1972.]

Златарски, В. 1971 – В. Златарски. История на българската държава през средните векове, I/2. София, 1971. [V. Zlatarski. Istorija na balgarskata darzhava prez srednite vekove, I/2. Sofia, 1971.]

Симеонова, Л. 2014 – Л. Симеонова. Via Egnatia – винаги отвореният път към Европа. – В: Пътища и пътеки на европеизма на Балканите. Съст.: А. Балчева. София, 2014, 27–40. [L. Simeonova. Via Egnatia – vinagi otvoreniyat pat kam Evropa. – V: Patishta i pateki na evropeizma na Balkanite. Sast.: A. Balcheva. Sofia, 2014, 27–40.]

Пириватрић, С. 1998 – С. Пириватрић. Самуилова држава. Београд, 1998. [S. Pirivatrich. Samuilova drzhava. Beograd, 1998.]

Churchill, W. 1979 – W. Churchill. Annales Baresnes and the Annales Lupi Protospatarii. Critical Edition and Commentary. (PhD Diss.). University of Toronto (Center of Medieval Studies), 1979.

Holmes, C. 2005 – C. Holmes. Basil II and the Governance of Empire (976–1025). Oxford, 2005.

Prince of Duklja... – Prince of Duklja Saint Vladimir (970–1016). 1000 Years of Montenegrin Statehood. Podgorica, 2016.

Scientific Conference... – Scientific Conference The 1000th Anniversary of St. John Vladimir. 21–22 Oct. 2016, Montenegrin Academy of Sciences, Podgorica, 2016.